

CULLBERGBALETTEN

cullbergbaletten.se

LÄRARHANDLEDNING

The Strindberg Project

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

I år är det hundra år sedan August Strindberg gick bort och hela året kommer att präglas av en mängd aktiviteter, både i Sverige och utomlands, som tar sin utgångspunkt i Strindbergs konstnärliga gärning inom olika konstområden.

Uppfattningarna om August Strindberg är många. Cullbergbaletten har bjudit in koreografen Tilman O'Donnell och regissören Melanie Mederlind att inspireras av, kommentera eller göra motstånd mot ikonerna Strindberg. De har skapat varsitt dansverk som tillsammans bildar en helaftonsföreställning.

Utgångspunkten i Tilman O'Donnells nya verk är frågan om vilken roll ikoner spelar och vad det egentligen är vi hyllar? Är det den konstnärliga gärningen eller idén om konstnären? Riskerar vi att urholka verken genom att skapa konstnärsikoner?

De sista åren av sitt liv övergav Strindberg i stort sett skönlitteraturen och ägnade sig åt att försöka bemästra det kinesiska språket. I form av en stiliserad språklektion blir Strindbergs fria associationsbanor och tankebryggor utgångspunkt för regissören Melanie Mederlind och dansarnas undersökning av språket.

Samtalet efter en föreställning är precis som den kvalitativa teatern och dansen, en resa ut i okänd mark där frågorna är viktigare än svaren. Denna lärarhandledning är framtagen för att ge dig och dina elever möjlighet att genom olika frågeställningar och associationer stanna kvar i föreställningen och de tankar som den väcker. Här finns en text om bakgrunden till föreställningen, uppslag på hur man kan sätta igång ett samtal om dans. Därutöver finns en text om hur dans utvecklats som konstform.

Välkomna!

© Riksteatern 2012 / Cullbergbaletten

CULLBERGBALETTEN

Cullbergbaletten har dansat över hela världen och är ett viktigt inslag i den internationella presentationen av svenskt kulturliv. Genom sina turnéer inom landet når Cullbergbaletten också ut nationellt med modern dans. Kompaniet samarbetar med en mängd nationella och internationella koreografer och scenkonstnärer som skapar föreställningar för stora scener såväl som för de mindre. Cullbergbalettens verksamhet omfattar idag också projekt och produktioner för andra platser än de traditionella scenrummen och samverkan med dansutbildningar. Anna Grip är kompaniets konstnärliga ledare. Birgit Cullberg grundade Cullbergbaletten 1967 under Riksteaterns huvudmannaskap. Kompaniet har idag 16-18 dansare från nästan lika många länder. Sedan starten har dansarnas scenpersonligheter och tekniska styrka varit Cullbergbalettens kännetecken. Cullbergbaletten är en del av Riksteatern.

Tilman O'Donnell

Tilman O'Donnell är dansare och koreograf, född 1981. Han är uppvuxen i USA och utbildad vid National Ballet School i Toronto, Kanada. Han har tidigare varit dansare i GöteborgsOperans Balett, Staatstheater Saarbrücken och Cullbergbaletten. Sedan 2007 dansar han i The Forsythe Company i Frankfurt. Han debuterade som koreograf 2002 och har vunnit första pris i flera internationella koreograftävlingar i samarbete med dansaren och koreografen Shintaro Oue. 2005 utnämndes han till både "Dancer to watch" och "Choreographer to watch" av den ledande europeiska danstidningen Ballet Tanz. Våren 2010 Sverigedebuterade han som koreograf med det uppmärksammade verket This is för GöteborgsOperans Balett. Under 2011 skapade han två platsspecifika verk för Cullbergbaletten, ett i Marabouparken och ett på Färgfabriken i Stockholm.

Melanie Mederlind

Regissören Melanie Mederlind, född 1972, examinerades från Dramatiska institutets regiutbildning 2004. Det är första gången hon skapar ett verk för dansare. Hon började arbeta på Riksteatern 2004 där hon regisserade fem produktioner, varav senast Oskuld av Dea Loher. Hon har etablerat sig som regissör av främst tyskspråkig samtida dramatik och har introducerat flera tyskspråkiga dramatiker i Sverige. Hon regisserade bland annat den svenska scenpremiären för Elfriede Jelinek. Hon nominerades till Hedda-priset 2008 för bästa regi, för sin produktion Ulrike Maria Stuart på Nationaltheatret i Oslo. Hennes produktioner har blivit inbjudna till festivaler i Norge och Finland, och nu senast Svenska Teaterbiennalen 2011. I våras regisserade hon Heliga Johanna från Slakthusen av Bertolt Brecht på Folkteatern i Göteborg, där hon för närvarande är Artist in residence.

CULLBERGBALLETTEN: THE STRINDBERG PROJECT

I år är det hundra år sedan August Strindberg dog. Vad är det vi firar?

Det är en fråga som Cullbergbaletten ställer sig när man ger sig på Sveriges mest berömda författare i två nya dansverk.

The Strindberg Project är en helftonsföreställning bestående av två verk som på olika sätt tar sig an vår nationalskald. Koreograferna Timan O'Donnell och Melanie Mederlind låter sig inspireras av Strindbergs rastlösa fantasi, hans tankeströmmar som ständigt hoppar från ett ämne till ett annat och leker med olika genrer och discipliner. Ingenting är heligt för Strindberg. Allt går att peta i. Att bygga upp är att riva ned. Att sätta sig på tvären och polarisera är bra. Det är i den andan som Cullbergbalettens The Strindberg Project hittar sin kreativa kraft. Det blir en undersökning snarare än en förbehållslös hyllning.

Tilman O'Donnells verk fokuserar på ikonen Strindberg, om vad som händer när en person förvandlas till myt och symbol. På sätt och vis är Strindberg det perfekta hyllningsobjektet. Allt han skrev och gjorde har blivit stoff för debatt ända in i vår egen tid. Men vad är det egentligen vi hyllar – en död person eller ett levande konstnärskap? Ikoner fyller en funktion. Men vilken? Vad hade Strindberg själv tyckt om att vi firar hans 100 åriga dödsdag? O'Donnell sätter fingret på en process där konstnärns arbete och vår idé om konstnären flyter ihop. Finns risken att urholka verket genom att hylla ikonen?

Melanie Mederlinds verk utgår från ett av Strindbergs obskyrare verk. De sista åren av sitt liv övergav han i stort sett skönlitteraturen och ägnade sig helt åt att försöka bemästra det kinesiska språket. Det som publicerades utdömdes av både dåtidens och eftervärldens språkforskare som misslyckat, men det är resultatet av en jättelik satsning av Sveriges störste författare och visar prov på hans svindlande associationsförmåga. Resultatet av sina inhämtade kunskaper omsätter Strindberg bland annat i att översätta en enkel dikt från Shi Jing, en antologi av klassisk kinesisk poesi. I form av stiliserad språklektion blir Strindbergs fria associationsbanor och tankebryggor utgångspunkt för en undersökning av språket. Man lyssnar, upprepar och översätter. Ur det obegripliga framträder plötsligt något vackert och skört

som alla kan förstå och dela. Den mångspråkiga ensemblen sveps in av ekon och projektioner ur Strindbergs vision av det kinesiska. Klanger, ord och bilder blandas med minnen och fantasier. Språket studsar mot en ständigt skiftande fond av Kina ur det förflutna och från framtiden – som landskap, dröm och dikt.

Marc Matthiesen

Dramaturg

OM DANS

De benämningar som finns för olika sorters dans hör i allmänhet ihop med den teknik dansarna tränar och använder på scenen. Gemensamt för all danskonst är att en koreograf – eller en grupp tillsammans – skapar ett dansverk utifrån en konstnärlig idé. Koreografi kallas den färdiga utformningen av dansen och den bestämmer hur kroppen, eller kropparna, rör sig i rummet.

Sättet att se på kroppen, hur man låter den röra sig och vad den får uttrycka påverkas förstås av samhället runt omkring. Normer, tidsanda och människosyn förändrar dansen genom historien. Olika tider och olika koreografer föder olika uttryck och ur dem utvecklas genrer och stilar.

Från de klassiska romantiska baletterna kommer vanan att dansen handlar om något, att den berättar en historia. Men det är det långt ifrån all danskonst som gör. En del koreografer hävdar att dansen är sin egen form, att den inte behöver eller ska uttrycka något annat än sig själv. I dansverk som inte har någon berättande handling är det fortfarande levande människor som dansar men de gestaltar inte roller på samma sätt. I danssammanhang talar man ofta i termer av form och energi. Ibland kan vi identifiera en miljö eller en plats, men dansen kan också fånga en stämning eller undersöka fysiska kontraster och rytmer. Vad händer när långsamma böljande rörelser och linjer korsar snabba steg och explosiva vändningar? Blandningar av berättande och ickeberättande dans förekommer alltmär.

Dansföreställningar som vänder sig till små barn associerar ofta till leken medan koreografer som vill nå ungdomar brukar vara extra medvetna om musikens roll i unga människors liv. Ibland kan dansverket bygga på ett tema, det kan vara allt från våra rutiner kring frukostbordet till hur vi hanterar att en kamrat tar sitt liv, eller av mer abstrakt karaktär såsom en färg eller matematik. Danskonsten ser tillvaron från den glada och lättsamma sidan lika väl som den ställer frågor kring vår existens och smärta. I de romantiska baletterna finns till exempel både inslag av folkliga danser och pantomim. De folkliga danserna, eller karaktärsdanserna som de också kallas, hejdar berättelsen en stund och koncentrerar intresset till skickliga dansare som visar upp en speciell teknik. I pantomimen lyfter gesterna istället tydligt fram några detaljer i berättelsen. Koreografin som helhet för historien framåt. I den samtida moderna dansen är koreogra-

fin ofta abstrakt och har ingen direkt handling utan verkar mer som poesi eller som musik där man använder sina sinnen på många olika sätt.

De nya formerna av hiphop, som idag visas som föreställningar på scen och inte som virtuosa dansnummer på gatan, där hela genren startade, är nutida exempel på dans. Grupper som ägnar sig åt den genren mixar gärna dansade historier med avsnitt där de framför allt briljerar med sin speciella teknik. För den klassiska baletten är skönheten ett ideal, den manar om och skapade ursprungligen hela system för att uttrycka vackra linjer och rörelsesekvenser. Danstekniken används fortfarande av en del koreografer, men den dans som skapas nu har sällan krav på sig att främst vara vacker. Avgörande är att danskonsten vill meddela sig och att den gör det levande, här och nu.

August did not have what is commonly considered good taste as far as furniture is concerned (bilden är beskuren)

SAMTALSGUIDE OM SAMTAL

Hur ska man som lärare förbereda eleverna inför en föreställning som inte handlar om något och hur kan man samtala om det man upplevt efteråt? Ett sätt är att tala med eleverna om deras tidigare erfarenheter. Har någon sett dans förut? Vilken dans var det? Kanske har ni varit på en föreställning tillsammans, minns ni hur det var? Ofta finns det elever i klassen som själva dansar.

Det finns många sorters dans och dans förekommer på så många ställen i samhället. Musikvideo och tecknade filmer bygger mycket på koreograferad rörelse och idrottsvärlden är full av koreografi. Allt från den behärskade rörelserna i gymnastik och simhopp till den spontana akrobatiken hos en Zlatan eller Messi. Dans hör på så sätt till ungdomarnas vardag och det förstärks av teveserier som Fame, Floorfiller och Let's dance. Dansfilmer får ofta stort genomslag, närmast kultförklarade Grease med John Travolta har fått många efterföljare som till exempel High School Musical. Barn fascinerar ofta av dansarnas rörlighet, deras vighet och styrka. Den unga publiken uppskattar skicklig dansteknik och inspireras av den. På samma sätt är både barn och ungdomar intresserade av utrustningen på och runt scenen. Kostymer och färger, scenografi, ljud och ljus.

Det finns ingen allmän måttstock för en dansupplevelse och börjar vi med att värdera upplevelsen kan ett viktigt samtal gå i baklås. Här är exempel på frågor du kan inleda med:

- Vad var det som hände på scenen?
- Minns du hur det började?
- Hur många var de som dansade?
- Hur såg de ut?
- Hur rörde de sig?
- Var de ensamma, var för sig, eller var de tillsammans?
- Hur slutade det?

Utifrån dessa frågor byggs en gemensam bild och ett minne av vad klassen varit med om. Var och en har sett »sin» föreställning, men alla var där och har något att gemensamt utgå ifrån. Genom att vi minns olika saker och kan påminna varandra om olika delar i föreställningen blir besöket rikare och mer komplext. Prova gärna frågor som:

- Hur såg dansen ut; vad gjorde de?
- Hur gjorde de? Stampade de hårt i golvet? Smög de? Hoppade de högt? Kröp de på golvet?
- Lyfte de varandra, rörde de över huvud taget vid varandra?
- Gjorde alla likadant?
- Tittade dansarna på varandra?
- Tittade de på oss i publiken, såg de att vi var där?

August did not have what is commonly considered good taste as far as furniture is concerned

KORT DANSLEXIKON

Kompani dansgrupp, dansensemble

Dansare person som har dans som yrke

Koreograf person som skapar dansen, bestämmer rörelser och helhet

Scenograf person som skapar scenbilden, rummet och dekoren

Kostymör person som skapar kostymerna/kläderna

Maskör person som skapar maskerna, bestämmer sminkning och peruker

Kompositör person som skapar musiken

Ljusdesigner person som skapar ljuset, bestämmer hur strålkastarna skall lysa

Ljuddesigner person som skapar ljudet och väger av det mot musiken

Producent person som ansvarar för produktionen, i fria grupper ofta den som arrangerar bokar föreställningar hos

Koreografi den färdiga dansen

Scenografi scenbilden, dekoren

Dansverk den konstnärliga helheten, med dans, scenografi, kostym, musik, ljus etc

Dansstycke se Dansverk, används ofta om kortare verk

Danspedagog lärare i dans

Balet dansteknik och dansstil med anor i hovkultur flera hundra år tillbaka, men ordet används ofta som beteckning på dansverk oavsett stil

Klassisk romantisk balett dansstil och teknik inom balett som utvecklades under 1800-talet i form av påkostade dansverk ofta med sagor och historier som berättande grund

Stretdans samlingsnamn för en rad dansstilar som sprungit ur den dans som föddes på gatorna i de amerikanska storstäderna; hiphop, break, locking, popping, funk etc

Jazzdans dansstil som växte fram inspirerad av jazzmusik under 1900-talet i USA och som fick stort genomslag i Sverige under 1960-talet

Folklig dans dans som folket, särskilt landsbygdsbefolkningen, av tradition dansade för att roa sig

Karaktärsdans dansstil som präglas av en särskild nationalitet eller yrkesgrupp, förekommer som folkliga inslag i klassiska romantiska baletter, till exempel spansk, rysk, ungerska och orientalsk dans

Pantomim stumt spel med gester, kroppsspråk och mimik

Helafton dansverk som fyller en hel föreställningskväll, ofta med flera akter

Duett dans för två, används även som beteckning på dansverk för två dansare och för del i ett dansverk där endast två dansare dansar

Pas de deux fransk term för duett, särskilt i den klassiska baletten

Solo dans för en dansare, används även som beteckning på dansverk och för att beteckna del i ett dansverk där bara en dansare dansar

Improvisation dans som bygger på mer oplanerat och spontant skapat framförande än strikt fastlagd koreografi

Workshop rörelseverkstad, praktisk danslektion eller kurs

Skola dansarnas dagliga träning i olika tekniker

Klass dansträningsspass i särskild teknik

Audition praktiskt intagningsprov till dansskola, dansgrupp eller för medverkan i föreställning

AUGUST DID NOT HAVE WHAT IS COMMONLY CONSIDERED GOOD TASTE AS FAR AS FURNITURE IS CONCERNED

Idé, regi, scenografi, ljus kostym: **Tilman O'Donnell**

Ljusdesign/scenografi: **Thomas Zamolo**

Ljuddesign: **Mårten Ihre**

Koreografisk assistent: **Cyril Baldy**

Verket är skapat av **Tilman O'Donnell** och dansarna **Agnieszka Dlugoszewska, Mirko Guido, Hanako Hoshimi-Caines, Gesine Moog, Luis Alberto Rodriguez, Adam Schütt, Daniel Sjökvist och Patricia Vázquez**

TRANSLATIONS

Idé, regi, dramaturgi och scenbild: **Melanie Mederlind**

Koreografi: **I samarbete med dansarna**

Kostym: **Ulrika van Gelder**

Ljuddesign: **Mårten Ihre**

Dramaturg: **Marc Matthiesen**

Dansare: **Alexandra Campbell, Johanna Lindh, Åsa Lundvik Gustafson/Fem Rosa Has, Andrea Martini, Shumpei Nemoto, Victoria Roberts, Csongor Szabó och Kristóf Várnagy**

Producent: **Helena Ringvold**

PR- och Marknadsansvarig: **Erica Espling**

Foto: **Urban Jörén**

Translations (bilden är beskuren)

Cullbergbaletten / 145 83 Norsborg / Tel: 08-531 991 57 / info@cullbergbaletten.se / cullbergbaletten.se
Riksteatern / 145 83 Norsborg / Tel: 08-531 991 00 / info@riksteatern.se / riksteatern.se

